Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti *Musiqi elmi, mədəniyyəti və təhsilinin aktual problemləri* №2, 2024, **s. 96-101**
Азербайджанский Государственный Педагогический Университет *Актуальные проблемы музыкальной науки, культуры и образования* №2, 2024, **с. 96-101**
Azerbaijan State Pedagogical University *Actual problems of the science, culture and education of music* №2, 2024, **p. 96-101**

UOT: 37:013

Sepehran Cavid
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
AZ 1000, Bakı ş., Üzeyir Hacıbəyli küçəsi, 68
E-mail: qezale@mail.ru

MİLLİ MUSİQİMİZİN VƏ RƏQSLƏRİMİZİN VƏTƏNPƏRVƏRLİK TƏRBİYƏSİNDƏ ROLU, YERİ VƏ ƏHƏMİYYƏTİ

Açar sözlər: *milli musiqi, vətənpərvərlik, bədii yaradıcılıq, incəsənət, orta məktəb, ali təhsil*

Məqalədə "Yallı", "Cəngi", "Zorxana" və "Qaytagı" rəqslərinin xüsusiyyətlərində təcəssüm tapmış birlik, böyüklük, ilham, qəhrəmanlıq, mərdlik, mübarizlik, qələbə əzmi kim əxlaq normalarının təsviri verilmişdir. Məqalənin mətnində milli rəqslərimizin insanların mənəviyyatının, vətənpərvərlik hisslərinin artırılmasına xidmət etməsindən bəhs edilir, Azərbaycanda səhnələşdirilən vətənpərvərlik mövzulu bir çox rəqs kompozisiyaları haqqında məlumat verilir. Məqalədə xoreoqrafların adları, istifadə etdikləri musiqi əsərləri, eləcə də müəllifləri ilə baglı məlumat tapa bilərsiniz. Məqalədə həm də vətənpərvərliklə baglı rəqs kompozisiyalarının məzmunu, mahiyyəti, ümumiyyətlə, bütün xüsusiyyətləri açıqlanır. Bütün bunlarla yanaşı, "Koroglu" operasının quruluşunda rəqs epizodları haqqında da məlumat verilir.

Дж.СЕПЕХРАН

РОЛЬ, МЕСТО И ЗНАЧЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ МУЗЫКИ И ТАНЦЕВ В ПАТРИОТИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ

Ключевые слова: *национальная музыка, патриотизм, художественное творчество, искусство, средняя школа, высшее образование*

В статье описаны такие нравственные нормы, как единство, величие, воодушевленность, героизм, мужество, борьба, решимость к победе, которые нашли воплощение в характеристике танцев «Яллы», «Джанги», «Зорхана» и «Гайтаги». В тексте статьи повествуется о том, как наши национальные танцы служат повышению боевого духа и патриотических чувств людей, излагается информация о многих танцевальных

композициях патриотической тематики, поставленных в Азербайджане. В статье можно найти информацию, связанную с именами хореографов-постановщиков, используемых ими музыкальных произведениях, а также их авторах. Также в статье раскрывается содержание, суть, а в целом, все особенности танцевальных композиций, связанных с патриотизмом. Наряду со всем этим, излагается информация о танцевальных эпизодах в постановке оперы “Кёроглу”.

J.Sepehran

THE ROLE, PLACE AND SIGNIFICANCE OF NATIONAL MUSIC AND DANCES IN PATRIOTIC EDUCATION

Key words: *national music, patriotism, artistic creativity, art, secondary school, higher education*

The article embodies such moral norms as unity, grandeur, heroism, smuggling, courage, struggle, determination to win, which are in the composition and characteristics of “Yalli”, “Jangi”, “Zorkhana” and “Qaytagi”. The text of the article talks about the fact our national dances serve to raise peoples fighting spirit and patriotic spirit, and provides information about many dance compositions on the theme of patriotism in Azerbaijan. Here you will find information about the names and services of these founding choreographers, the musical works they use and their authors. The article also reveals the content, essence and in general all the features of dance compositions related to patriotism. In addition, information is provided about the dance structures in the “Koroglu” opera.

Azərbaycanda müvəffəqiyyətlə həyata keçirilən təhsil islahatlarına dair direktiv sənədlərdə yetişən nəslin nümayəndələrinin incəsənət əsərləri ilə yaxından tanış edilməsi, onların estetik-bədii zövqlərinin inkişaf etdirilməsi, eləcə də vətənpərvərlik tərbiyəsinin formalaşdırılması zəruri hesab edilir. Orta və Ali təhsil müəssisələrində şagirdlərin və tələbələrin estetik tərbiyəsinin günün tələbləri səviyyəsində formalaşdırılması mühüm aktuallıq kəsb edir. Bu aktual məsələnin həlli üçün ümumtəhsil məktəblərində musiqi fənninin məzmununun yaxşılaşdırılması zəruri sayılır. Bunun üçün musiqi dərslərində Qarabağ mövzusunun tədrisinə ehtiyac yaranır. Bu baxımdan musiqi dərslərinin, musiqi əsərlərinin dinlənilməsi mərhələsində səsləndirilməsi üçün Oqtay Rəcəbovun “Vətənpərvərlik himni” kantatasından istifadə etmək mühüm aktuallıq kəsb edir. “Zəfər himni” adlanan bu kontatanın 44 günlük Zəfər müharibəsinə həsr edilməsi şagirdlərin estetik tərbiyəsi ilə yanaşı, onların

düşmənə nifrət, torpağı yad nəzərlərdən qorumaq kimi hisslərini yüksəltmiş olur.

Umumiyyətlə, incəsənətin bütün janrlarında vətənpərvərlik mövzusunda əsərlər yaranır, hazırda da yaranmaqla yanaşı, təqdir və təbliğ olunmaqdadır. Azərbaycanda musiqi qrupları və ansambılları tərəfindən ifa edilən musiqilərdə də bu mövzu aktual olaraq xüsusi mahiyyət daşıyır və böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Bizi ümidlə, arzu-istəklə, inamla yaşadan əzəmətli, vüqarlı "Marş"larımız var. Əslində, belə musiqilər xalqı daim mehribanlığa, sədaqətə, birliyə, vətəni qorumağa, döyüş ruhlu olmağa və daim qalibiyyətə səsləyir.

Son 30 ildə erməni qəsbkarları ilə üz-üzə dayanaraq işğal olunmuş torpaqlarımızın azadlığı uğrunda apardığımız mübarizəmiz, 44 günlük müharibədə qələbəmiz zamanı xalqın öz gücünə, dövlətinə, möhkəm birliyinə güvənməsi, qalibiyyətə inamı min illərin arxasından soraq verən "Marş"lardan qaynaqlanıb gəlir.

Ölkəmizdə fəaliyyət göstərən trio, Səid Rüstəmov adına "Xalq çalğı alətləri" orkestri, "Muğam", F.Əmirov adına Xalq çalğı alətləri" orkestri, Dövlət Mahnı və rəqs ansamblı, Naxçıvan Muxtar Respublikasının "Araz" Dövlət Mahnı və Rəqs Ansamblı, Gəncə "Göygöl" Dövlət Mahnı və Rəqs Ansamblı, "Şərur" xalq rəqs ansamblı, "Rafte" xalq rəqs ansamblı və "Azərbaycan qartalları" özfəaliyyət rəqs ansambllarının repertuarlarında bütün konsertlərin, dövlət tədbirlərinin proqramlarında özünə möhkəm yer alan əzəmətli, qüdrətli "Muğam", "Yallı" və "Cəngi" vətəndaşlarımızın vətənpərvərlik ruhunun formalaşmasını və qələbəyə inamını təmin edir. Dövlət Uşaq Filarmoniyasında və Azərbaycanın Bakı, Gəncə, Sumqayıt, Mingəçevir, Lənkəran və digər iri şəhərlərində mövcud olan Uşaq-Gənclərin İnkişaf Mərkəzində fəaliyyət göstərən rəqs kollektivlərində "Yallı"lar öyrədilir, quruluş verilmiş rəqslər şəklində bədii-kütləvi tədbirlərdə, bayram konsertlərində, böyüklər, kiçiklər, şagirdlər, tələbələr və bütünlükdə xalq qarşısında ifa edilir. Vətənpərvər ruha söykənən "Yallı"lar hər zaman ifaçıların, tamaşaçıların, seyirçilərin ruh yüksəkliyinə təkan verir. "Yallı"ları ifa edən uşaqlar və gənclərin özləri də vətənpərvərlik ruhunda ucalaraq gələcəyə addımlayırlar.

Tarixən, elə indi də toylarımızda qadınlı-kişili oynanılan "Yallı"lar birliyimizin və vətənpərvər ruhumuzun təminatçısına çevrilir.

"Cəngi" dəstə ilə ifa olunan cəngavərlik rəqsi kimi də təqdim edilir. Qılınc və qalxanla ifa olunaraq döyüş meydanını özündə təcəssüm etdirir. Buna misal olaraq, Ü.Hacıbəylinin "Koroğlu" operasının 3-cü pərdəsindəki cəngavərlik rəqsini misal göstərmək olar. "Cəngi" əzəmətli musiqisi və ritm səslənməsi ilə həmişə seçilmişdir. Bu musiqi çağırışdır, döyüş və qələbə ruhludur. "Cəngi" döyüş, vuruş, dava, müharibə deməkdir. "Cəngi" cəngə, döyüşə aid musiqidir. Bəstəkarlarımız bu mövzuya doğmalıq göstərib, həssas

yanaşaraq "Cəngi"lər yazıblar. Ü.Hacıbəyli, Süleyman Ələsgərov, Aqşin Əlizadə, Adil Gəray, İsmayıl Hacıbəyov və başqalarının bəstələdikləri "Cəngi"lər var.

"Koroğlu" operası üçün Ü.Hacıbəylinin "Cəngi" üzərində bəstələdiyi rəqs öz əksini tapmışdır. Burada oğlanlarla birlikdə qızlar da rəqs edirlər. Və "Cəngi"nin sonunda oğlanlar bellərinə bağladıqları qılıncı sıyıraraq əllərində silah kimi daha əzəmətli və mətin ifa göstərirlər. Bu səhnə döyüş ruhu, qələbə əzmi və cəngavərlik əhvali-ruhiyyə yaradır.

Peşəkar rəqs ansambıllarımız yaranandan "Cəngi" repertuarda həmişə özünə mühüm yer tutmuşdur. "Cəngi" və "Koroğlu" havaları vaxtılə döyüş meydanlarında istifadə olunmuşdur. Bu gün onlar epik qəhrəmanlıq səhnələrini canlandırmaga kömək edir [5, s. 109-110].

Nə yaxşı ki, bu havalar işgaldan azad olunmuş ərazilərimizdə səslənməkdədir. 44 günlük müharibə zamanı Azərbaycandakı bütün televizorlar hərbi vətənpərvər mahnılar, simfonik əsərlər ilə bərabər, döyüşən ordunu, xalqı qələbəyə səsləyən vətənpərvər ruhlu rəqs quruluşları əsasında "Cəngi", "Yallı" və "Qaytağı"ları nümayiş etdirirdi.

Şuşa şəhəri azad olunandan sonra orada ilk dəfə qəhrəman əsgərlərimiz qol götürüb "Yallı" getdilər. Həmin şəhərdə - Cıdır düzündə keçirilən dövlət tədbirinin sonunda qalib Azərbaycan ordusunun Şuşada bərqərar olmuş hissəsi "Yallı" ilə düşmənlərin gözünü ovdu və ruhunu məhv etdi. Bu tədbirin çəkilişi ölkəmizə və dünyanın hər yerinə yayımlandı.

Dünya Azərbaycanlıları bu səhnələri seyr edərək sevindilər. Cənubi Azərbaycanda 40 milyondan, dünyanın ayrı-ayrı ölkələrində 20 milyondan artıq azərbaycanlı uzun illərdən bəri gözlədikləri qələbəyə sevindi.

Xalqımız bütün dövrlərdə milli qəhrəmanlara yüksək qiymət vermiş, onları incəsənətin müxtəlif sahələrində olduğu kimi, musiqi sənətində də, rəqs sənətində də yetərincə vəsf etmişdir.

Uzun illər xalqımız öz doğma torpaqlarında mənfur erməni işğalçı siyasətindən əzab çəkmişdir. Lakin səbrin də həddi-hüdudu var. Ümumxalq və ümumdövlət birliyi möhtərəm Prezidentimiz, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin düzgün siyasəti nəticəsində zəbt olunmuş torpaqlarımız azğın erməni işğalından azad olundu və xalqımızın 30 illik arzusu həyata keçdi. Dağıdılmış, xaraba qoyulmuş Qarabağ artıq bizdədir və böyük sərkərdə, xalqımızın qəhrəman oğlu İlham Əliyevin rəhbərliyi altında bu torpaqlar çox tez bir zamanda cənnətə çevriləcək, qaçqın, köçgün düşmüş qarabaglıların hamısı öz doğma yurdlarına qayıdacaqlar. Bu arzu deyil, reallıqdır.

Bu işdə bütün xalqımız, o cümlədən incəsənət xadimləri də öz əllərindən gələni əsirgəmirlər.

Bu mənada Oqtay Rəcəbov xalqımızın 44 günlük Zəfər müharibəsinə biganə qalmamış və "Zəfər himni kantatası"nı yazmışdır. Tanınmış şair Baba

Vəzir oğlunun sözlərinə yazılmış (simfonik orkestr, solistlər, xor üçün nəzərdə tutulmuş) bu əsər 3 hissədən ibarətdir. Qeyd etmək lazımdır ki, bu kontata 2021-ci ilin sentyabr ayında Bakıda keçirilən "Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı"nın 85 illik yubileyinə həsr olunmuş və H.Əliyev adına sarayda keçirilən yubiley konsertində ilk dəfə ifa olunmuşdur.

Onu da diqqətə çatdırmaq lazımdır ki, bu monumental əsər Prezidentimiz, Ali Baş Komandanımız İlham Əliyevə və onun həyat yoldaşı, ölkənin vitse-prezidenti xanım Mehriban Əliyevaya həsr olunmuşdur.

Əsər külli halında 3 (üç) hissədən ibarətdir. I hissə "Zəfər yolu", II hissə "İki qəlbin dastanı", III hissə isə "Zəfər himni" adlanır.

Çap olunmuş "Zəfər himni" kantatasının mətn konsepti ilk səhifələrindən diqqəti cəlb edir. Xüsusən öz "dəmir yumruğ"unu göstərən Prezidentimiz İlham Əliyevin və Mehriban xanımınm azad olunmuş doğma Qarabağın ayrı-ayrı məkanlarında çəkdirdikləri birgə şəkilləri böyük maraq doğurur.

Bu şəkillərdə qalib xalqın mübariz əhval-ruhiyyəsi çox gözəl hiss olunur. "Dəmir yumruq"la bərabər, Ali Baş Komandanımızın qətiyyətli addımlarının təsvirlərindən hiss olunur ki, Qarabağ torpaqları artıq həmişəlik xalqımızındır. Prezidentimizin və ölkəmizin birinci xanımının hərbi paltarda olması isə onu göstərir ki, rəhbərimiz, xalqımız və ordumuz həmişə bir yerdə olub və bu birlik daimidir.

Kantatanın aramlı-cəld templə başlayan birinci hissəsinin musiqisi, onun sözlərinin məzmunu musiqi ifadə vasitələri ilə xorun və simfonik orkestrin müşayiətində çox gözəl səslənir.

Məqalənin elmi yeniliyi: Məqalədə milli musiqilərin yaranması, məzmun məsələləri, eyni zamanda, vətənpərvərlik tərbiyəsində rolu əsaslandırılmışdır.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədə orta, orta ixtisas və ali təhsil müəssisələrində fəaliyyət göstərən bədii yaradıcılıq dərnəklərində çalışan mütəxəssislərə istiqamət vermək üçün faydalı tövsiyələr və məsləhətlər vardır. Hansı ki, bunlar məqalənin praktik əhəmiyyətini artırmış olur.

Nəticə etibarilə qeyd etməliyik ki, 44 günlük Vətən müharibəsində əldə edilən Zəfərimizə həsr olunan Oqtay Rəcəbovun "Zəfər himni" kantatasının musiqi dərslərində dinlənilməsi metodikası təhsil alanların və yetişən nəslin nümayəndələrinin inkişafına müsbət təsir göstərir.

ƏDƏBİYYAT

1. Nəbiyev A.A. El nəğmələri, xalq oyunları / Nəbiyev A.A. – Bakı: Azərnəşr, 1988.
2. Həsənov K.N. Azərbaycan qədim folklor rəqsləri /Həsənov K.N. – Bakı: İşıq, -1988

3. Həsənov K.N. Qədim Azərbaycan xalq rəqsləri /Həsənov K.N. – Bakı: İşıq – 1983.
4. Rəhmanlı Ə.M., Bəşirov X.Ə. Milli rəqs sənəti / Rəhmanlı Ə.M., Bəşirov X.Ə. – Bakı: Ecoprint, - 2019
5. Sadıqov F.B. Rəqslər mədəniyyəti, bədii zövqü, fiziki və fizioloji inkişafı təmin edir / Sadıqov F.B. – Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun Xəbərləri, № 1, 2019

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarixi: 27.09.2024
Məqalənin təkrar işlənməyə göndərilmə tarixi: 10.10.2024
Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 02.12.2024
Məqaləni çapa tövsiyə edən sahə redaktorunun (və ya üzvünün) adı:
sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Afət Həsənova
ADPU-nun Elmi Şurasının 15 aprel 2016-cı il tarixli 15 saylı qərarı ilə çap olunur.